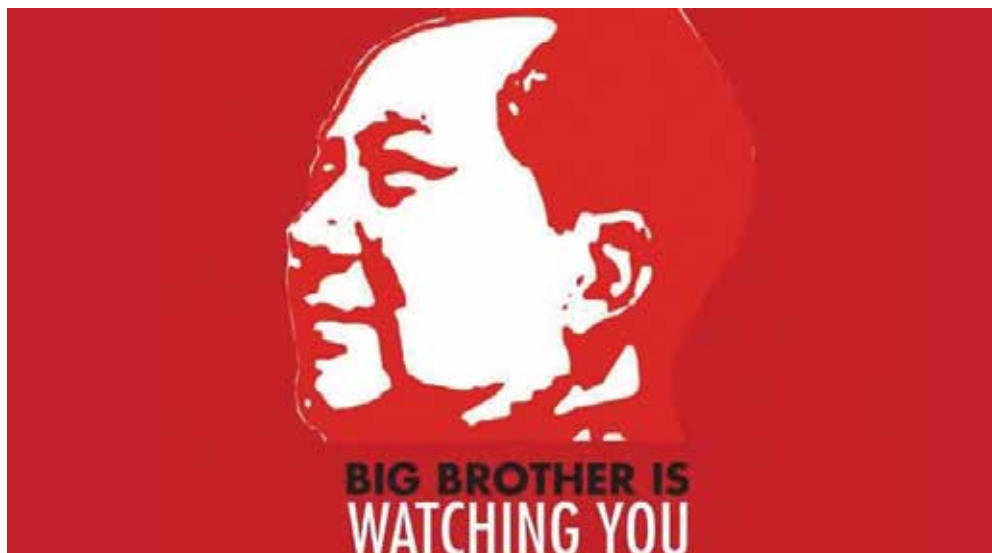

"האח הגדול" בסין - גרסת המציאות

המשטר הסיני מפתח מערכת דירוג מבוסס טכנולוגיות מידע מתקדמות לכלל אזרחי המדינה, אשר צפויה להיכנס לתוקף ב-2020

סרן א', סמל ד' - משרתים באמ"ן

צמיחת היקפי המידע הדיגיטלי מאפשרת למשטר הסיני ליצור מנגנונים חדשים לשליטה ולהשפעה כלכלית על אזרחיו מחד גיסא, ולשיפור השירות לאזרח מאידך גיסא. כך, בשנת 2014 החל המשטר הסיני לפתח מערכת דירוג לכלל אזרחי המדינה, הידועה בשם SCS (Social Credit System) ובשנת 2020 צפוי המשטר לחייב את כלל אזרחי סין להשתמש במערכת. ה-SCS, שתעשה שימוש בטכנולוגיות כרייה וניתוח מידע מתקדמות, צפויה ליצור דירוג (שיבוטא בניקוד שככל הנראה יפורסם בפומבי) לכלל אזרח, בהתבסס על התנהלותו היומיומית. מערכת המבוססת על אינטליגנציה מלאכותית תהיה אחראית על היתוך המידע לדירוג אחיד של האזרחים. על פי המשטר, מערכת ה-SCS נועדה להגביר את האמון בקרב אזרחי המדינה במערכת הממשלתית, הכלכלית והחברתית, לשם יצירת תרבות כנה והוגנת. זאת, על ידי מעקב וניתוח של כל הפעולות שמבצעים האזרחים. למשל, מה הם קונים בחנויות וברשת האינטרנט, מי הם חבריהם וכיצד יוצרים עימם קשר, במה הם צופים בטלוויזיה וכמה, אילו תשלומים ומיסים הם משלמים ואילו לא. מעבר לדירוג האישי, המערכת צפויה לדרג גם עסקים בהתבסס על מידת הקפדתם על גולציות והנחיות ממשלתיות. מידע מסוג זה כבר מנוטר ברוב העולם המפותח, על ידי חברות כמו פייסבוק, גוגל, אמזון ואחרות. עם זאת, במודל הסיני החדש, כל פעולה תוערך במספר ותשפיע

על הדירוג הכללי של האזרח. הדירוג ישפיע על האפשרויות לקבלת משכנתא, על מציאת מקום עבודה, על קביעת בתי הספר שבהם יוכלו הילדים ללמוד ואף על מציאת בני זוג. כדי לפתח את ה־SCS, המשטר משתף פעולה עם מגוון חברות מהמגזר הפרטי (ביניהן הקמעונתית האינטרנטית Alibaba, ושירות המסרים הסיני WeChat שבו פעילים מעל ל־850 מיליון משתמשים). בזכות שיתוף הפעולה עם חברות שאוספות מידע על בסיס יומיומי, יוכל המשטר לבצע אינטגרציה בין פיסות מידע רבות ולהרכיב דירוג "אמין יותר". מערכת זו אולי מזכירה מערכות שרווחות ברחבי העולם, דוגמת שיטה המעניקה ציון אשראי (Credit Score) המודד את יכולת החזר החובות של כל אדם, אך אלו מוגבלות לתחום מסוים (דוגמת מדידת מידת יכולתו של אדם להחזיר את חובותיו) ולא נוגעות ביתר היבטי החיים.

אף שהמשטר עדיין לא מחייב שימוש במערכת, מיליוני אזרחים כבר נרשמו לגרסאות ניסיון. להלן כמה דוגמאות קונקרטיות המבוססות על דירוג גבוה בגרסה של המערכת, שניתנת לשימוש כבר עכשיו, על פי דיווחים תקשורתיים:

- דירוג של 600 נקודות מזכה בהלוואה מיידידת של עד 5,000 יואן (כ־750 דולרים) לקניית ברשת (מוגבל לאתר Alibaba).
- 650 נקודות מזכות באפשרות לשכור מכונית מבלי להשאיר פיקדון.
- 700 נקודות מאפשרות לבקר בסינגפור ללא צורך במסמכים מאשרים, כגון, מכתב מהמעסיק.
- 750 נקודות מאפשרות לקבל ויזה לאירופה.

לעומת זאת, דירוגים נמוכים יגרמו לגלישה איטית יותר באינטרנט, כניסה מוגבלת למסעדות, ברים ומועדונים וכן לאיסור על יציאה לחו"ל. משרות מסוימות, במיוחד ברשויות החוק או בעיתונות, ידרשו סף דירוג מסוים - שכן הן מצריכות נאמנות גבוהה. המערכת לא נועדה רק לנטר את פעילות האזרחים, אלא בעיקר להשפיע עליה. בהנחה שכל אזרח ישאף לצבור כמה שיותר נקודות, המערכת תעודד התנהגות הרצויה למשטר.

לדוגמה, אזרח שירכוש משחקי מחשב, ימוקם בביתו במהלך רוב שעות היממה והכנסתו הכלכלית תהיה נמוכה, ייחשב ל"עצלן" ודירוגו יהיה בהתאם. בשל הידיעה כי הדבר ישפיע על המשך חייהם של אזרחים אלה, על המעגל החברתי שלהם (כיוון שהדירוג מושפע גם מדירוגיהם ומעשיהם של החברים), על הסיכוי לזוגיות, על הכנסתם העתידית ועל עצמאותם, רבים יבחרו להימנע מפעולות שיפגעו בדירוג, גם אם מדובר בתקופה זמנית, ויעדיפו לבצע פעולות המזכות בנקודות רבות.

השפעה על הכלכלה

באמצעות המערכת הזאת, המשטר מתכוון להניע את האזרחים לעסוק בפעולות שיעלו בקנה אחד עם האידיאולוגיה שלו, ושיתרמו לצמיחת הכלכלה הסינית – יעד עיקרי של המשטר. ייתכן שהדבר אכן יביא להשפעות רחבות על הכלכלה, שכן על ידי שימוש במערכת, יוכל המשטר לכוון את האזרחים באופן מדויק לתעסוקה במשרות הרצויות לו, על ידי הצעת בונוס בדירוג למי שימלא אחר ההוראות; כך יקל עליו לשנות את כיוון "מזחלת" מיליארד וחצי האזרחים בהתאם לצרכיו. המערכת גם אמורה להביא לירידה בשחיתות ובהונאה, גורמים המעכבים צמיחה כלכלית. השליטה שתיגזר ממערכת זו על הסביבה העסקית תשפר את יכולת הממשלה הסינית להשפיע

גם על סדרי העדיפויות של המגזר הפרטי, ובכך לממש את תוכניותיה ארוכות הטווח. יתר על כן, הממשלה תוכל לעקוב אחרי מידת העמידה של החברות בסטנדרטים שהיא תקבע. בשל היכולת של המערכת לכוון את אזרחי המדינה ללכת בדרך מסוימת שהממשלה בוחרת, תגבר יכולת הממשלה לשמר סדר וארגון בהתנהלותה של החברה הסינית. כך יילחם המשטר בפשיעה – נוכח מודעות גוברת של האזרחים לכך שהם נתונים במעקב בכל עת. מעבר לכך, ביצוע עבירה יפגע לא רק באזרח עצמו, אלא גם במשפחתו ובחבריו.

מצד אחר, יצטמצם מרווח הגמישות בתהליכי קבלת החלטות של האזרח הסיני – החל מבית הספר שבו ילמדו ילדי המשפחה, העבודה שבה יועסקו ההורים והעסקים שיקימו אזרחי סין וכלה בפעילויות הפנאי הנבחרות – מכיוון שכל החלטה שתתקבל תושפע באופן מהותי מתגובת המערכת. פגיעה בגמישות קבלת החלטות של הפרט תפגע בעקרון "היד הנעלמה" של כלכלות חופשיות, שמאפשר שגשוג כלכלי המבוסס על החלטות עצמאיות של כל אזרח וחברה מסחרית. נוסף על כך, למערכת עשויה להיות השפעה שלילית על חדשנות בסין. מחקרים שבוצעו בתחום הפסיכולוגיה ההתנהגותית, העלו כי שימוש בשיטת "המקל והגזר" (הבאה לידי ביטוי באופן מובהק ב-SCS) פוגעת ביצירתיות ובמקוריות - תכונות שחשיבותן צפויה לעלות בעידן שבו המיכון והשימוש ברובוטים בתעשייה עולה בקצב משמעותי. כמו כן, המערכת עלולה להביא לירידה בנכונות האזרחים לקחת חלק בפעילות יזמית, בשל העלייה בסיכון הכרוך בכך שלא ישפיע רק על המצב הפיננסי של האזרח, אלא על הדירוג הכולל שלו, של משפחתו ושל המעגל החברתי. בספרו "אפס לאחד" מציין פיטר ת'יל, ממייסדי Paypal ואחד המשקיעים הראשונים בפייסבוק, שני תהליכים שונים¹. הראשון, שאותו הוא מכנה "מ-1 ל-N", מדמה שיפור של מוצר או שירות קיימים. את התהליך השני הוא מכנה "מ-0 ל-1" - המצאה של מוצר או שירות חדשים. כדי להצליח בתהליך הראשון, דרושות איכויות של משמעת, אינטליגנציה, סדר וארגון. התכונות העיקריות הנדרשות לשם הצלחת התהליך השני הן בעיקר יצירתיות, רוח יזמית ונכונות לקחת סיכונים. מערכת ה-SCS צפויה להוות מכפיל כוח יוצא דופן עבור התהליך מהסוג הראשון. לעומת זאת, היא עלולה לסכן ולפגוע בתהליכי ה-"0 ל-1", תהליכים שגם כך נחשבים כחולשה מבנית של כלכלת סין כיום. המערכת תוכל להתמקד בשיפור מוצר קיים, והיא גם תוכל לדרוש המצאת מוצר חדש - בתנאי שהיא יודעת מה הוא. אולם המצאות רבות לאורך ההיסטוריה דווקא נתגלו ללא כוונה או מטרה מפורשת לגלות - מפני שאיש לא ידע שהם קיימים. האם למרות האתגרים הכרוכים בדבר תצליח ממשלת סין לבנות את המערכת כך שזאת תתגמל לקחת סיכונים וחדשנות?

הפוטנציאל לשימוש בקונספט מנקודת מבט מודיעינית

אחד האתגרים הכרוכים בשימוש רלוונטי בביג דאטה בעולם המודיעין הוא זמינות הנתונים. עבור ממשלת סין זו לא בעיה: המפלגה הקומוניסטית שולטת על מאגר הנתונים הפוטנציאלי הגדול בעולם - מעל 1.3 מיליארד אנשים שכל תזוזה שלהם יכולה להיות מנוטרת. המערכת הסינית ממחישה את תקרת המיצוי של מידע זמין, שינוצל לא רק ליצירת מסד ידע אלא גם כדי לשלוט.

Peter Thiel. Zero to One 1

<http://gsl.mit.edu/media/programs/south-africa-summer-2015/materials/Oto1.pdf>

מי ששלט במדינה בימים עברו היה מי ששלט בצבא ובמשטרה. ההבדל בין דמוקרטיות ודיקטטורות התבסס על אופן השימוש בגורמי האכיפה - אם הם שירתו את השליט או את החוק והציבור. המערכת המהפכנית בסין עשויה להעיד על בואו של מנגנון שליטה חדש - מי ששולט במידע, שולט גם באזרחים. כעת, ההבדל בין דמוקרטיות לדיקטטורות יתבטא ביכולת של הממשלה לדעת ולנצל כל פרט על חייהם של האזרחים - דיקטטורה מבוססת מידע. גישה כזו למידע לא רק תעמיק את יכולתו של המשטר לצפות מראש כל התנגדות לשליטתו, אלא גם להעמיק את ההשפעה על אזרחי המדינה לפעול בהתאם לדירקטיבה הממשלתית ולמנוע מלכתחילה התפתחות של התנגדות כזו. האם סין תוכל לעודד הלשנה על קרוב משפחה תמורת גריפת כמה נקודות? כמו כן, סין המתמודדת עם תנועות בדלניות שונות (לדוגמה, האוגורים) תוכל לנצל את היכולות המודיעיניות של המערכת כדי להבין ולמנוע התנהגות שעשויה להיות מקדימה למחאות שלוות או לחילופין לפעילויות טרור, וכך להגביר את יכולות המודיעין המסכל שלה.

השלכות בעלות גוון מודיעיני מחוץ לסין

- בשל כוחה הכלכלי הגובר, סין מהווה מוקד משמעותי לפעילות כלכלית מערבית ולהשקעות זרות; מעבר לכך, מוצרי טכנולוגיה ושירותים סיניים כבר מצויים בכל בית ומכשיר. סין יכולה להשתמש בנתונים הנאספים אגב השימוש במוצרים סיניים, כדי להבין את דפוסי הפעילות של אזרחי מדינות אחרות וכך לאסוף מודיעין על יריבותיה הפוטנציאליות. נוסף על כך, סין תוכל לדרוש מכל גורם מערבי שפועל בשטחה לקחת חלק במערכת הדירוג, ואם ה"גזר" הכלכלי משמעותי מספיק, סביר שלפחות חלק מהאזרחים המערביים הקשורים לסין ייענו לדרישה זו באופן שיאפשר לסין השפעה גם עליהם.
- האם מעצמות ומדינות אחרות יוכלו לנצל את החולשות במערכת ובכך ללמוד על הממשל הסיני, על יציבות החברה הסינית או על המערכת הכלכלית הסינית בצורה שלא הייתה אפשרית עד היום? או אפילו להשפיע באמצעים נסתרים על המערכת ובכך על התנהגות אזרחי סין? אומנם סביר שמדינות דמוקרטיות לא יפתחו מערכות פולשניות דומות מסיבות מוסריות ובשל התנגדות ציבורית. עם זאת, חברות מסחריות שלהן חלק משמעותי בחיי אזרחי מדינות דמוקרטיות (דוגמת חברות המפעילות רשתות חברתיות ושירותי קניות באינטרנט) עשויות לקבל השראה מהיתרונות של המערכת הסינית ובהדרגה ליישם מרכיבים דומים בשירותיהן כמנגנוני "מודיעין והשפעה" פרטיים. בשורה התחתונה, מדובר ברעיון שאם יקרום עור וגידים, צפויות לכך השלכות פוליטיות, חברתיות, כלכליות, מודיעיניות ותרבותיות חסרות תקדים - גם בסין, אך גם ביתר העולם.

האם גורמים זרים יוכלו לנצל את החולשות במערכת ולהשפיע על יציבות החברה הסינית או על המערכת הכלכלית הסינית בצורה שלא הייתה אפשרית עד היום?